



ЛҮ ШЮНИЙ “А-КЮГИЙН ҮНЭН ТҮҮХ” ЗОХИОЛЫН ГУРВАН МОНГОЛ
ОРЧУУЛГЫГ ХАРЬЦУУЛАХ НЬ

П.Уянга⁷⁵, Б.Хавар⁷⁶

摘 要

鲁迅小说《阿Q 正传》是鲁迅先生著名著作之一，也是世界名著。这部讽刺小说反映了当时中国社会的落后、封建、庸俗、腐败。翻译中国现代文学的“民族魂”鲁迅的作品，给蒙古国读者介绍以鲁迅为代表的中国现代文学作品的同时，也使蒙古国人民对当时的中国社会、政治经济状况有了大概的了解。

《阿Q 正传》蒙古语译文由几个版本。分别是蒙古国作家、翻译家 B. BAT 于 1952 年 6 月、1952 年 9 月翻译并出版的，1985 年 4 月 J. ARTUR 重新翻译的《阿Q 正传》以及有内蒙古教育出版社翻译的《阿Q 正传》等。本文对《阿Q 正传》的三种蒙古语翻译的词语、句子和修辞方面进行比较。

Түлхүүр үг: А-Кюгийн үнэн түүх, нэрт зохиол, гурван монгол орчуулга, харьцуулал

Нэг. Удиртгал

Утга зохиол нь зохиолчийн баялаг төсөөлөл, уран тансаг найруулгаар туурвин бичигддэг ч, үндэс суурь нь бодит амьдрал юм. Зохиолч болгон өөрийн үзсэн буюу өнгөрүүлснээ урнаар сэтгэмжлэн найруулж, өөрийнхөө ямар нэгэн үзлийг тусгасан зохиол бүтээлийг туурвидаг. Тиймээс зохиол бүтээл болгон зохиолчийн тухай, эсвэл тухайн улс орны талаар маш олон мэдээллийг агуулж байдаг юм.

Уран зохиолын орчуулга нь хоёр үндэстний хоорондох соёлын солилцоо хийх нэгэн зүйлийн арга юм. Монгол, хятад хэлнээ харилцан орчуулсан зохиол бүтээлүүд жилээс жилд улам олширч байна. Нэг зохиолыг хэдэн ч хүн хэдэн ч янзаар орчуулж болдог. Эдгээр орчуулга нь өөр өөрийн онцлог, найруулгын өнгө аястай, хэрэглэж буй үгийн сангийн хувьд ч харилцан адилгүй орчуулагдсан байдаг.

“А-Кюгийн үнэн түүх” зохиол нь хятадын утга зохиолын сонгомол бүтээл учир тус зохиолыг орчуулах нь чухал ач холбогдолтой гэж үзэж байна. Үүнд:

1. Тухайн үеийн Хятадын улс төр, нийгэм эдийн засгийн талаарх ойлголтоо гүнзгийрүүлнэ.

Энэхүү зохиол нь тухайн үеийн Хятад улсын хоцрогдсон байдал, феодалын үзэл санаа, ялзарсан дорой байдлыг илчлэн, “А-Кю”-гийн дүрээр төлөөлүүлэн хошигножээ. Цагаагчин гахай жилийн хувьсгалын өмнө болон хойно хөдөө тосгоны байдлыг дэвсгэр болгон, хуучин нийгмийн хүнд дарлалыг амсаж оюун санаа нь гажуудсан А-Кю хэмээх хүмүүний дүрийг бүтээж, А-Кюгийн зориг санаа нь нэгэнт оюун санааны ялалтын хуулийн төлөөний нэр үг болсон байлаг.

Хувьсгалын дараа феодал ангийн ноёрхогчид ноёрхлоо хамгаалахын төлөө хүчээр

⁷⁵ Ph.D, МУИС, ШУС, ХУС-ын Ази судлалын тэнхим

⁷⁶ МУИС, ШУС, ХУС-ын магистрант

дарангуйлан, оюун санааг нь боолчлох төрийн бодлогыг хэрэгжүүлж, феодалын ёс суртахуун, феодалын мунхаг бишрэл болон ардыг мунхруулах төрийн бодлогыг ашиглаж байв. А-Кюгийн дүрээс феодалын зориг санааны боолчлолын “гавьяа зүтгэл” ба “боолчлогдогчийн хүнд ноцтой зориг санаа”, “дотор шарх”-ыг мэдэж болно. Зохиолч өөрийн оршиж байгаа нийгэм, харьцаж байгаа хүмүүн, өөрийн өнгөрүүлсэн хувьсгал зэрэгт анхаарал тавьж, уран нарийн сэтгэмжилж зохиожээ.

Тухайн үед хоёр улсын харилцаа төдийлөн сайн биш байсан бөгөөд Хятад улс олон талт гадаад харилцааны төрийн бодлого хэрэгжүүлээгүй байсан цаг үе тул хоёр орны бүх талын харилцаа учраа олоогүй байсан юм. Тиймээс Монголын уншигчид “А-Кюгийн үнэн түүх” зохиолоор дамжуулан Хятад улсыг ойлгож болно. А-Кю баян айлд хөлсний ажил хийж, олсон мөнгөө мөрийтэй тоглоом, эсвэл, архины пүүст үрдгийг бичсэн зэрэг нь тухайн үеийн Хятадын нийгмийн ялзарсан байдлыг шууд тусгаж байгаа явдал болно.

2. Хятадын зохиол бүтээлийн хэв маяг, хөгжлийг ойлгон орчуулгын чадварыг дээшлүүлнэ.

“А-Кюгийн үнэн түүх” зохиол нь хятадын утга зохиолын төлөөлөл мөн. Тиймээс тус зохиолыг орчуулах нь тухайн улс үндэстний зохиол бүтээлийн хэв маягийг ойлгож, зохиол бүтээлийн хөгжлийг нь мэдэж болно. Үндэстэн болгон өөрийн соёл иргэншилдээ суурилсан үг хэл, үсэг бичигтэй байдаг. Үндэстний үг хэл, үсэг бичиг нь өөрийн гэсэн хэлж ярих, бичиж туурвих дүрэм журамтай. Уран зохиолоор авч хэлсэн ч тэр нь тухайн үндэстний үг хэл, үсэг бичгийн санг илэрхийлж, зохиомж сэтгэхүй, зохион бичих арга хэлбэрийг шууд тусгаж байдаг.

Монгол, хятадын утга зохиолын орчуулгыг хорьдугаар зууны гучаад он хүртэл авч үзэж болно. Монгол улсад хамгийн анх орчуулсан хятадын орчин үеийн утга зохиолын алдарт бүтээл бол Лү Шюний “Гүн И Жи” өгүүллэг юм. Үүнийг монгол хэлнээ орчуулагч Б.Бат хятад хэлнээс орчуулсан бөгөөд орчуулгыг 1939 оны гуравдугаар сард нийтэлжээ. 1956 онд Монгол улсын хэвлэлийн хорооноос Лү Шюний туужисийн сонгомол бичгийг гаргаж, түүнд “Нутаг” ба “Гүн И Жи” гэсэн хоёр богино зохиолыг сонгон оруулсан байдаг. 1952 оноос эхлэн хятадын агуу их зохиолч Лү Шюний “А-Кюгийн үнэн түүх”, “Талзуу хүний өдрийн тэмдэглэл”, “Архины асар дээр”, “Эргэлзэл”, “Хашгирал” болон “Маргааш” зэрэг хорин хэдэн богино зохиолыг монгол хэлэнд орчуулан хэвлүүлж, монголын олон уншигчдын хүртээл болгосон байна. 1955 оноос эхлэн Монгол улсад тусгайлан хятадын уран зохиолын орчуулга хийдэг хэдэн орчуулагч төрөн гарч, тэдний шаргуу хөдөлмөрөөс монголын уншигчид маш олон содон бүтээлүүдтэй танилцсан юм.

3. Үндэстний соёлын харилцааг ахиулна.

“А-Кюгийн үнэн түүх” зохиол нь 40 гаруй янзаар орчуулагджээ. Энэхүү зохиолын япон орчуулга гэхэд л арван хэдэн хувилбар бий. Шанхайн кино үйлдвэр 1981 онд Лү Шюний мэндэлсний зуун жилийн ойн дурсгалд зориулж “А-Кюгийн үнэн түүх” киног хийжээ. “А-Кюгийн үнэн түүх” мэтийн хятад зохиол бүтээлийг монгол хэлэнд орчуулж буулгах нь монгол ба хятад үндэстний соёлын харилцааг ахиулж байдаг. Зохиол бүтээлд тухайн улс үндэстний амьдралын хэв маяг, мөн тухайн үндэстний зан заншил, соёл түүх агуулагдаж байдаг болохоор уран зохиолын орчуулгаар дамжуулан үндэстэн хоорондын харилцааг чангатгаж, соёлын солилцоог ахиулна. Жишээлбэл, “А-Кюгийн үнэн түүх”-т бичигдсэн Ү-Магийн байр суурь, А-Кюгийн нийгмийн байр суурь, тэд нарын хооронд өрнөж байгаа яриа, идээ ундаа зэрэг маш олон зүйлээс тухайн үндэстний идээ ундааны соёл, ураг гэр бүлийн соёл, нийтийн харилцааны соёл зэргийг олж харж болно.

Хоёр. “А-Кюгийн үнэн түүх” зохиолын гурван монгол орчуулгыг харьцуулах нь

Уншигчид ямар нэгэн зохиол бүтээлийг гарчгаар нь цээжилж, гарчиг нь тухайн зохиолын амин сүнс нь болдог. Тиймээс гарчгийг зөв зохистой орчуулах нь маш чухал юм. “А-Кюгийн үнэн түүх” зохиолын гурван монгол орчуулгын гарчиг нь харилцан адилгүй байна. Энэ зохиол нь нийт

есөн хэсгээс бүрдэх ба зохиолын гарчигтайгаа нийлээд арван гарчигтай болно. Гурван орчуулгын гарчгийг харьцуулбал:

Уг зохиол	Ж.Артөр ⁷⁷	Б.Бат ⁷⁸	Өвөр Монгол ⁷⁹
阿 Q 正传	“А КБЮГИЙН ҮНЭН ТҮҮХ”	“А-КЮГИЙН ҮНЭН ТҮҮХ”	“А-КЮГИЙН ЖИНХЭНЭ НАМТАР”
序	“Оршил”	“Удиртгал”	“Оршил”
优胜记略	“Гаргуун ялалтын товч тэмдэглэл”	“Яруу ялалтын товч тэмдэглэл”	“Яруу ялалтын товч тэмдэглэл”
续优胜记略	“Гаргуун ялалтын товч тэмдэглэлийн үргэлжлэл”	“Яруу ялалтын товч тэмдэглэлийн үргэлжлэл”	“Яруу ялалтын товч тэмдэглэлийн үргэлжлэл”
恋爱的悲剧	“Хайр дурлалын эмгэнэлт явдал”	“Амраглалын эмгэнэл”	“Янаг дурлалын гуниг”
生计问题	“Амьдрах аргын асуудал”	“Амьдралын асуудал”	“Амьдралын асуудал” .
从 中 兴 到 末 路	“Сэргэлтээс мухардалд”	“Мандлаас доройтол хүртэл”	“Дэгжрэлээс доройтолд”
革命	“Хувьсгал”	“Хувьсгал”	“Хувьсгал”
不准革命	“Хувьсгалд оруулсангүй”	“Хувьсгалд нийлэхийг эс зөвшөөрөв”	“Хувьсгал хийхийг эс зөвшөөрөв”
大团圆	“Их бүрдэл”	“Их гүйцэтгэл”	“Их эцэслэлт”

Эдгээр орчуулгад “яруу” ба “гаргуун”, “эмгэнэл” ба “гуниг”, “бүрдэл” ба “гүйцэтгэл”, “намтар” ба “түүх” зэрэг адил бус үгсийг адил нэгэн утгыг илтгэхэд хэрэглэжээ.

Үгсийн онцлог

“А-Кюгийн үнэн түүх” зохиолын гурван монгол орчуулгын үгийн хэрэглээний онцлогийг дурдвал:

Өвөр Монголын орчуулгын хэл нь хятад хэлний нөлөөнд нэлээд автсан байна. Жишээлбэл, “太太” гэх үгийг шууд дуудлагаар нь “тайтай” гэж орчуулсан, “洋钱” гэх үгийг “янчаан”, “亏” гэх үгийг “күй”, “掌柜” гэх үгийг “жангүйд” гэх мэтээр орчуулсан байна. Өвөр Монголын орчуулгын дэвтрийг 1974 онд орчуулж хэвлүүлсэн болохоор одоогийн орчуулгын түвшинтэй харьцуулахад маш их ялгаа оршиж байна. Хорьдугаар зууны 70-аад оноос өөрчлөлт шинэчлэлтийн нээлттэй бодлого хэрэгжиж эхэлснээр гадаадын уран зохиолын хэв маяг ч аажмаар нэвчин орж ирсэн юм. Гэхдээ тус өгүүлэлд ашигласан Өвөр Монголын орчуулгын дэвтрийн⁸⁰ үг хэллэг нилээд хөшүүн онцлогтой байна. Энэ нь орчуулагчийн хувь хүний орчуулгын чадвар болон монгол хэлний үгсийн сантай шууд холбоотой юм.

Тус өгүүлэлд ашигласан Б.Батын⁸¹ орчуулга нь 1952 оны хэвлэгдсэн бөгөөд арай хуучны орчуулгын бүтээл юм. Өвөр Монгол ба Монгол Улс нь үгийн хэрэглээний тал дээр ялгаатай байна. Жишээлбэл, “传” гэдэг үгийг Өвөр Монголд “намтар” гэж хэрэглэж дадсан бөгөөд Монгол Улсад “түүх”, “цадиг” гэж хэрэглэж байна.

⁷⁷ 1.Ж.Артөрийн орчуулга. Лу Синь “Галзуу хүний өдрийн тэмдэглэл”, Нэпко хэвлэлийн газар, 2019 он

⁷⁸ Б.Бат. “А-Кюгийн үнэн түүх”, Улаанбаатар, улсын хэвлэх үйлдвэр,1952

⁷⁹ Өвөр Монголын сурган хүмүүжлийн хэвлэлийн хороо. “Лү Шүний өгүүллэгийн түүвэр” Хөх хот, 1974 он

⁸⁰ Өвөр Монголын сурган хүмүүжлийн хэвлэлийн хороо. “Лү Шүний өгүүллэгийн түүвэр” Хөх хот, 1974 он

⁸¹ Б.Бат. “А-Кюгийн үнэн түүх”, Улаанбаатар, улсын хэвлэх үйлдвэр,1952

Тус өгүүлэлд ашигласан Ж.Артөрийн⁸² орчуулга нь 2019 онд “Нэпко” хэвлэлийн газраас хэвлэсэн “Лу Синь “Галзуу хүний өдрийн тэмдэглэл” гэдэг номын эмхэтгэлд хэвлэгдсэн байна. Зохиолыг уншихад орчуулгын бүтээл гэж хэлэмгүй, монгол хэлний яруу тансаг үгийн санг маш сайхан ашиглаж, үг сонголтыг зөв хийсэн байна. Үг сонголтын талаар Монгол Улсын хоёр орчуулгын үг хэллэг нь уран яруу, үгийн сонголт нь сайн байна.

Тус гурван орчуулга нь тус тусын үг хэллэг, өгүүлбэр, найруулгазүйн онцлогийг илтгэсэн байна. Өвөр Монгол орчуулга болон Монгол Улсын орчуулга нь хоорондоо үг хэлний хэрэглээ, сонголтын талаар нэлээд ялгаатай байгаа нь тодорхой ч, Монгол Улсын хоёр орчуулгын хооронд мөн илэрхий ялгаа байна. Эдгээр ялгаа нь орчуулагчийн хувь хүний орчуулах чадвараас шалтгаалах нь лавтай.

Холбоо үгийн онцлог

Хятад хэл нь Монгол улсын уншигчдад танил бус хэл учир хятад хэлний битүү утгатай үгийг орчуулахдаа уг зохиолын утгыг оноож орчуулахаар байна. Жишээлбэл: хятад хэлний “叉腰” гэх үгийг Өвөр монгол орчуулгад “сүвээгээ тулах” гэж орчуулаад, Б.Батын орчуулгад “нуруугаа үүрч” гэж орчуулсан байна. Ж.Артөрийн орчуулгад “ташаа тулан” гэж орчуулсан байна. Гурван орчуулга нь нэлээд зөрөөтэй болсон бөгөөд өөр өөрийн үйл хөдлөлийг зааж байдаг. Эдгээр орчуулгын оноолт нь нэг утгатай үг биш юм.

Хятад хэлний зарим нэр үгээр бүтсэн холбоо үгийг орчуулахдаа нэр үг ба үйл үгээр бүтсэн холбоо үг болгон хувиргасан үзэгдэл оршиж байна. Энэ нь гурван орчуулгад адилхан оршиж байгаа асуудал юм. Жишээлбэл “行状” гэх үгийг “өнгөрүүлсэн хэрэг” гэж орчуулсан байна.

Хятад хэлний нэг онцлог нь хоёр үгтэй холбоо үгээр утгын чимэг болгож болдог. Жишээлбэл, 孤孀 (бэлбэсэн) гэх үг нь шууд энгийн хэрэглээний үгээр бол 寡妇 (бэлбэсэн) гэх үг байж, утгын хувьд зөрөөгүй. Гэвч өмнөх нь утга зохиолын хэллэгийг улам чимэглэж өгдөг. Монгол хэлэнд ямар нэгэн утгыг гүнзгийрүүлэх буюу тодотгоход тусгай тодотгол авдаг, харин хятад хэлэнд өөр үгээр илэрхийлж болдог. Иймэрхүү үгийг орчуулахдаа, гурван монгол орчуулга цөм утгачилж орчуулсан байна. Утгачилж орчуулах нь уг зохиолын утгыг хадгалж чаддаг ч, хураангуйлж чадахгүй бол илүүц үг арвидаж, ойлгоход хүчир болдог.

Өгүүлбэрийн онцлог

Гурван орчуулгын өгүүлбэрийг харьцуулан авч үзвэл, зарим өгүүлбэрийн гишүүний байрлал нь өөр болсон байдал ажиглагдлаа. Жишээлбэл, Жао авгайн А-Кюг зандрч хэлсэн үгийг нийлмэл өгүүлбэрээр илтгэхдээ “...гэж зандрав. А-Кю дугарсангүй” гэдэг хоёр өгүүлбэрийг Б.Батын орчуулгад нийлмэл өгүүлбэр болгож “...гэж зандарсанд А-Кю дугарсангүй” гэж байршуулжээ. Үүнээс үүдээд хэлзүйн хувирал гарч хоорондоо ялгаатай болсон байна.

Гурван орчуулга харилцан адилгүй хэмжээгээр хятад үгэндээ баригдаж орчуулсан байдал илэрч байна. Үүнд Ж.Артөрийн орчуулга нь Хятад хэлэнд баригдаж орчуулсан нь бага байна. Ж.Артөрийн орчуулга нь монгол хэлний үгийн сангаар зохиолыг дахин бүтээжээ. Зохиолын утгыг маш сайн ойлгож утгыг үндэслэн өгүүлбэрийг цөм өөрийн хэв маягаараа орчуулжээ. Үүнээс гадна, уг зохиолын утгыг хадгалсан суурин дээр илүүц өгүүлбэрийг хасжээ. Б.Бат болон Өвөр Монголын орчуулга нь нэлээд их хэмжээнд хятад хэлний нөлөөнд автсан байна. Жишээлбэл:

Уг зохиол “然而要做这篇速朽的文章，才下笔，便感到万分的困难了”.

Ж.Артөр “харин энэхүү нас богинотой өгүүллээ бичье хэмээн бийрээ автал түмэн бэрхшээл учрах шиг санагдлаа”.

Өвөр монгол орчуулга “чингээд энэхүү үгэр балрах зохиолыг бичье гээд бийр барихтай зэрэг зүйл зүйлийн хүчир бэрх сэтгэгдэж эхэллээ”.

⁸² Ж.Артөрийн орчуулга. Лу Синь “Галзуу хүний өдрийн тэмдэглэл”, Нэпко хэвлэлийн газар, 2019 он

Б.Бат “бас энэхүү нэгэн балрахад ойртсон түүхийг бичье гээд, сая бийрээ шүүрэн авмагц, сэтгэлийн дотор түмэн зүйлийн бэрхшээл сэтгэгдэв”.

Гурван зүйлийн орчуулгаас илэрсэн бас нэг онцлог гэвэл, аялгуу үгээс болсон өгүүлбэрийн ялгаа болно. Өвөр монгол орчуулгад хүний сэтгэлийн хөдөлгөөнийг тусгасан аялга үг өгүүлбэр харьцангуй цөөн, харин Б.Бат болон Ж.Артөрийн орчуулгад аялга үг дагуулсан өгүүлбэрийн хувийн жин нь их байна. Тухайлбал “хө, даа, үү, уу, ээ...” гэх мэтийн үгсийг арвин хэрэглэжээ.

Найруулгын талаас авч хэлбэл, эдгээр хоёр орчуулга нь зүйрлэл ба зүйрлэл бус, хүнчлэл ба хүнчлэл бус, орлуулал ба орлуулал бус, хэвшмэл хэллэгээр оноон орчуулсан эсэх, жич хятад хэллэгт нь баригдан орчуулсан эсэх дээр ялгаатай байна. Үүнд В-г бодвол А нь зүйрлэл, хүнчлэл, орлуулал, хэвшмэл хэллэг хэрэглэсэн нь харьцангуй цөөн байна. А-г бодвол В нь хүүрнэл болон дүрслэл хэрэглэн орчуулснаараа давамгайл.

Орчуулгуудын ялгаатай болсон шалтгаан

1. Адил бус улс төр, аж ахуйн орчны нөлөөлөл

Гурван зүйлийн монгол орчуулгад өөр өөрийн хэл хэллэгийн заншил, өөр өөрийн хэлэнд бүрэлдэж тогтсон бэлэн үг, өөр өөр уншигчдын хүлээн авах чадварт зохицсон хэв хэлбэрийг баримталсан нь үзгэл илхэн байна. Мөн энэ тал нь улс төрийн орчин тойрны нөлөөллөөс болоод хэлэнд ялгаа гарсан үзэгдлийг тодорхой харуулж байна.

Монгол, хятад хоёр улсын нийгэм, улс төрийн байгууллаас болж хэрэглэгдэж байгаа үг хэллэг нь тус тусын онцлогтой хөгжжээ. Мөн дээрх хэдэн жишээнээс Б.Батын орчуулгад “гацаан дарга”-ыг “газар тарианы даамал” гэж өөрөөр орчуулжээ. Орчуулгын үг сонголтын талаар иймэрхүү ялгаа илэрсэн нь тус тусын хэл хэллэгийн заншил, өөрийн хэлэн дэх бэлэн үг, уншигчдынхаа хүлээн авах чадвар зэргийн аль алиныг цөмийг нь харгалзах гэсэн зорилгоос болсон онцгой үзэгдэл биз ээ. Монгол Улс ба Өвөр Монголын улс төр, эдийн засгийн ялгаатай хөгжил нь хэл соёлын хөгжилд ихээр нөлөөлжээ. Энэ нь засаг захиргааны нэршлийн орчуулга дээр бас илэрч байна. Жишээлбэл, “地保” гэснийг Өвөр монгол орчуулгад “дарга” гэж орчуулаад, Б.Батын орчуулгад “даамал” гэж орчуулсан байна. “酒店” гэснийг Өвөр монгол орчуулгад “архины пүүс” гэж орчуулаад, Б.Батын орчуулгад “дарсны пүүс” гэж орчуулжээ. “中兴” гэх үгийг Өвөр монгол орчуулгад “дэгжрэл” гэж орчуулаад, Батын орчуулгад “мандал” гэж орчуулсан байна. Эдгээр орчуулга нь өөр өөрийн уншигчдадаа уг зохиолын утга агуулгыг бүрэн зөвөөр нь хүргэх гэсэн оролдлого юм.

2. Адил бус хэлний орчны нөлөөлөл

Мянгаад жилийн үсэг бичгийн түүхтэй Монголчууд онцгой түүхэн шалтгаанаас болоод өөр өөр хэлний орчинд оршин амьдарч ирчээ. Энэхүү хэлний орчин нөлөөллөөс болсон монгол хэлний хувирал нь хоёр зүйлийн монгол (уйгуржин ба кирилл) орчуулгын үг хэрэглээн дээр бас илэрсэн байна. Өвөр монголчууд нь хятад хэлээр гол болгосон олон хэлний орчинд ажиллаж амьдарч байна. Өвөр Монгол дахь монгол хэлний нутгийн аялгууг гурав хувааж байна. Үүнд, баруун аялгуу буюу ойрад аялгуу, дундад аялгуу, зүүн хойт аялгуу буюу барга буриад аялгуу гэх мэт. Улсын дотоод дахь монгол хэлний суурь аялгуу бол дундад аялгуу болно. Гэвч тариалах орон, хагас тариалах хагас малжих орон жич хөдөөнөөс хотод ирж амьдарч байгаа монголчуудын тоо өдрөөс өдөрт өсөн нэмэгдэж байгааг дагаад хэлний орчинд хувиралт гарч, хятад хэлийг хэрэглэх Өвөр Монголчуудын тоо нэмэгдэх хандлагатай байгаа бөгөөд монгол хэлний нийгмийн харилцааны үйлдэл ч суларч байгаа хандлагатай байна.

Иймэрхүү нийгэм хэл соёлын орчинд хятад хэлэнд нөлөөлөгдөж хятадаар сэтгэх, хятадыг авиачлан тэмдэглэх, хятадад баригдаж орчуулах үзэгдэл ихээр илэрч байна. “А-Кюгийн үнэн түүх”-ийн монгол орчуулгаас авч үзвэл, “掌柜” гэх үгийг Өвөр монгол орчуулгад “жангүйд” гэж орчуулаад, Монгол Улсын хоёр орчуулгад “эзэн” гэж орчуулсан байна. “洋钱” гэх үгийг Өвөр

монгол орчуулгад “янчаан” гэж авиачлан орчуулаад, Б.Батын орчуулгад “мөнгөн төгрөг” гэж орчуулжээ. Ж.Артөрийн орчуулгад “юань” гэж орчуулсан байна..“搭连” гэх үгийг Өвөр монгол орчуулгад “далиар” гэж орчуулаад, Б.Батын орчуулгад “хавтага” гэж орчуулсан байна. Ж.Артөрийн орчуулгад “юань” гэж орчуулсан байна. Монгол улс тусгаар тогтносны сүүлээр улс төр, аж ахуй, соёл, шинжлэх ухааны талаар ЗХУ-д суралцаж, бичиг үсгээ өөрчлөн, 1940-д оноос улсын сонин сэтгүүл албан бичигтээ кирилл бичгийг хэрэглэсэн байдаг. Гэвч Өвөр монголоос ялгаатай нь, Монгол улс халх аялгууг суурь болгон, монгол хэлний орчинд амьдарч байгаагаараа үгийн сан нь харьцангуй баялаг юм. Энэ нь монгол хэлийг зохих хэмжээгээр баяжуулсан боловч нөгөө талаар хэл аялгуу хоорондын нөлөөлөл нь Өвөр монгол болон Монгол улсын монгол хэлний хоорондох ялгааг улам тод болгожээ.

2. Адил бус соёлын орчны нөлөөлөл

Өвөр монгол болон Монгол улс хоёр эрт дээд үеэсээ үндэс угсаа нэгтэй боловч түүхэн шалтгаанаас болоод хоёр өөр замаар хөгжжээ. Өөрөөр хэлбэл, Монгол улс болон Өвөр монголд хоёр өөр соёлын орчин нөлөөлсөнд оршино. Монгол улс бол нүүдлийн мал аж ахуйн соёл голлодог болохоор түүний хэрэглэж байгаа үгсийн санд нь мал аж ахуйн соёлтой холбоо бүхий үгс харьцангуй их байдаг. Харин Өвөр монгол бол малжих соёл, хагас тариалах хагас малжих соёл, тариалах соёлын орчинд амьдран оршиж байдаг учир Өвөр монголчуудын хэрэглэж байгаа монгол хэл нь өөрийн хэрэглэж дадсан холбоо бүхий үгс нь харьцангуй хөгжжээ. “А-Кюгийн үнэн түүх”-ийн орчуулгын хэл нь энэ талыг тусгаж чадсан байна. Жишээлбэл, “算被儿子拿去了罢” гэх өгүүлбэрийг Өвөр монгол орчуулгад “хүүдээ булаагдчихлаа гэж бодъё” гэж орчуулсан байхад, Б.Батын орчуулгад “дүрсгүй хүүхдэдээ булаагдав гэж бодъё” гэж орчуулсан байна. Тус өгүүлбэрийн орчуулгын хувьд Б.Батын орчуулгад дүрсгүй хүүхэд гэж уг зохиолын утгыг үндэслэн үг нэмж орчуулсан байна. “有一年的春天” гэх өгүүлбэрийг Өвөр монгол орчуулгад “нэг жилийн хавар сан” гэж орчуулсан бол, Батын орчуулгад “нэг жилийн хаврын сайхан өдөр” гэж орчуулсан байна. Тус өгүүлбэрийн орчуулгад Б.Батын орчуулгад хаврын сайхан өдөр гэж чимэг нэмсэн нь монгол уран зохиолын яруу утгыг гүйцэд илтгэжээ. Үүнийг зөвхөн үгийн дундаж ба хүндэтгэлийн ялгаа гэж үзээд зогсохгүй, соёлын орчноос бий болсон үг гэж үзэлтэй.

Дүгнэлт

Тус өгүүлэлд, “А-Кюгийн үнэн түүх” зохиолын гурван зүйлийн монгол орчуулгын үг хэрэглэх, өгүүлбэр, найруулга зэрэгт дүн шинжилгээ хийж, харьцуулснаар Хятад улсын монголчууд болон Монгол улсын монголчуудын хэрэглэж байгаа монгол хэлний ялгаатай болсон шалтгааныг дурдан дэвшүүллээ.

Энэхүү өгүүллийн агуулга нь гурван орчуулгын хүрээ хэмжээнд л хязгаарлагдсан тул сэдэвлэн өгүүлсэн үг, өгүүлбэр, найруулгын жагсаан харуулсан жишээнүүд нь номоос ажиглагдан олсон материал төдий юм. Гурван монгол орчуулгын хэллэгийн ялгаатай болсон шалтгааныг соёлын өөр орчин, өөр өөр хэлний нөлөөллөөс шалтгаалан ялгаатай болж хувирсан хэлний үзэгдэл мөн гэж нотолж байна.

Орчуулагчийн ажил нь дээд хэмжээний хариуцлага шаардагдах нарийн ажил юм. Орчуулагч болсны хувьд бичиг материалыг сайтар уншин ойлгож, нарийн задлалт хийж байж сая орчуулгын ажилдаа орох хэрэгтэй. Өдөр ирэх тусам орчуулга шаардагдаж байгаа энэ цаг үед орчуулгын ажлын цөмийг атгаж, орчуулгын ажлыг зохион бичлэгийн ажилтай хавь төсөөдүүлэн, амьдлаг боловсронгуй болгох тулгам шаардлага тавигдаж байна. Тиймээс орчуулгын мэргэжлийн чадвартныг хүмүүжүүлж дадлагажуулах, орчуулгын мэргэжлийн сургалтыг чангатгах зэрэг тал дээр хүчээ чангатгаж, орчуулгын мэргэжлийг улам нэг алхам өргөтгөж орчуулагчийн эгнээг сайжруулах хэрэгтэй.

Ном зүй

- [1] Өвөр Монголын сурган хүмүүжүүлэх хэвлэлийн хорооноос орчуулсан. Лү Шүний өгүүллэгийн түүвэр [М]. Хөх хот: Өвөр монголын сурган хүмүүжүүлэх хэвлэлийн хороо, 1974 он
- [2] Б.Бат. Х. Пэрлээ монголчилсон. А-Кюгийн үнэн түүх [М]. Улаанбаатар: Улсын хэвлэх үйлдвэр, 1952 он
- [3] Лу Синь. Галзуу хүний өдрийн тэмдэглэл [М]. Улаанбаатар: Нэпко хэвлэлийн газар, 2019 он
- [4] Мөнхбуян, Элсэнцэцэг Нийгмийн хэл шинжлэл [М]. Өвөр Монголын Хэвлэлийн Хороо, 2015 он
- [5] Боржгон Ганжууржав. Орчуулгын ёсон [М]. Өвөр Монголын Ардын Хэвлэлийн Хороо, 1999 он
- [6] Т.Цэнгэлт .Орчин цагийн хэл шинжлэлийн онолын сонгомол [М]. Өвөр Монголын Их Сургуулийн Хэвлэлийн Хороо, 2012 он
- [7] Рашдонров. Орчин цагийн монгол хэлний товч тайлбар толь [М] .Өвөр Монголын Сурган Хүмүүжлийн Хэвлэлийн Хороо, 2000 он
- [8] Зоригт. Өвөр Монголын монгол хэлний хэрэглээний одоох байдлын тухай